

Vilnius
universiteto
leidykla

KNYGOTYRA 80

ISSN 0204-2061

(ONLINE) ISSN 2345-0053

VILNIUS UNIVERSITY

BOOK SCIENCE

2023

VOLUME

RESEARCH PAPERS

PUBLISHED SINCE 1961

VILNIUS 2023

80

FRANCYSK SKARYNA AND THE RENAISSANCE

BOOK CULTURE. SKARYNA'S *LITTLE TRAVELLER'S*

BOOK TURNS 500

ISSN 0204-2061

(ONLINE) ISSN 2345-0053

VILNIAUS UNIVERSITETAS

KNYGOTYRA

2023

80

TOMAS

MOKSLO DARBAI

LEIDŽIAMI NUO 1961 M.

VILNIUS 2023

PRANCIŠKUS SKORINA IR RENESANSO

KNYGOS KULTŪRA. SKORINOS „MAŽAJAI KELIONIŲ

KNYGELEI“ – 500

REDAKTORIŲ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vyriausioji redaktorė / Editor-in-Chief

Prof. dr. Aušra Navickienė

Vilniaus universitetas, Lietuva (Komunikacija ir informacija) / Vilnius University, Lithuania (Communication and information)

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojai /

Deputy Editors-in-Chief

Prof. habil. dr. Domas KAUNAS

Vilniaus universitetas, Lietuva (Komunikacija ir informacija) / Vilnius University, Lithuania (Communication and information)

Prof. dr. Elena MACEVIČIŪTĖ

Buroso universitetas, Švedija (Komunikacija ir informacija) / University of Borås, Sweden (Communication and information)

Atsakingasis sekretorius / Executive secretary

Dr. Kšištof TOLKAČEVSKI

Vilniaus universitetas, Lietuva (Komunikacija ir informacija) / Vilnius University, Lithuania (Communication and information)

Nariai / Editors

Habil. dr. Ona ALEKNAVIČIENĖ

Lietuvių kalbos institutas, Lietuva (Filologija) / The Institute of the Lithuanian language, Lithuania (Philology)

Prof. dr. Roma BONČKUTĖ

Klaipėdos universitetas, Lietuva (Filologija) / Klaipėda University, Lithuania (Philology)

Prof. dr. Larisa DOVNAR

Nepriklausoma tyrėja (Komunikacija ir informacija) / Independent researcher (Communication and Information)

Dr. Reda GRIŠKAITĖ

Lietuvos istorijos institutas, Lietuva (Istorija) / The Lithuanian Institute of History, Lithuania (History)

Prof. habil. dr. Božena KOREDCZUK

Wroclavo universitetas, Lenkija (Komunikacija ir informacija) / University of Wrocław, Poland (Communication and Information)

Prof. dr. Miha KOVAČ

Liublianos universitetas, Slovėnija (Komunikacija ir informacija) / University of Ljubljana, Slovenia (Communication and Information)

Dr. Tuija LAINE

Helsinkio universitetas, Suomija (Komunikacija ir informacija) / University of Helsinki, Finland (Communication and Information)

Dr. Jolita LIŠKEVIČIENĖ

Vilniaus dailės akademija, Lietuva (Menotyra) / Vilnius Academy of Arts, Lithuania (History and Theory of Arts)

Prof. dr. Martyn LYONS

Naujojo Pietų Vėlso universitetas, Australija (Komunikacija ir informacija) / University of New South Wales, Australia (Communication and Information)

Doc. dr. Aile MÖLDRE

Talino universitetas, Estija (Komunikacija ir informacija) / Tallinn University, Estonia (Communication and Information)

Prof. dr. Arvydas PACEVIČIUS

Vilniaus universitetas, Lietuva (Komunikacija ir informacija) / Vilnius University, Lithuania (Communication and Information)

Dr. Tomas PETREIKIS

Vilniaus universitetas, Lietuva (Komunikacija ir informacija) / Vilnius University, Lithuania (Communication and Information)

Habil. dr. Christiane SCHILLER

Berlyno Humboldtų universitetas, Vokietija (Filologija) / Humboldt-Universität zu Berlin, Germany (Philology)

Prof. dr. Zoran VELAGIĆ

Osijeko universitetas, Kroatija (Komunikacija ir informacija) / University of Osijek, Croatia (Communication and Information)

Prof. dr. Josée VINCENT

Šerbruko universitetas, Kanada (Filologija ir komunikacija) / Université de Sherbrooke, Canada (Philology and Communication)

Prof. dr. Adriaan van der WEEL

Leideno universitetas, Nyderlandai (Komunikacija ir informacija) / Leiden University, Netherlands (Communication and Information)

Prof. dr. Viesturs ZANDERS

Latvijos universitetas, Latvija (Komunikacija ir informacija) / University of Latvia, Latvia (Communication and Information)

REDAKTORIŲ KOLEGIJOS GARBĖS NARIAI / HONORARY MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

Doc. dr. Alma BRAZIŪNIENĖ

Vilniaus universitetas, Lietuva (Komunikacija ir informacija) / Vilnius University, Lithuania (Communication and information)

Prof. dr. Leslie HOWSAM

Vindzoro universitetas, Kanada (Istorija) / University of Windsor, Canada (History)

Prof. habil. dr. Krzysztof MIGOŃ

Wroclavo universitetas, Lenkija (Komunikacija ir informacija) / University of Wrocław, Poland (Communication and Information)

Pratarmė • 7

Lietuvos Respublikos Ministrės

Pirmininkės sveikinimo žodis tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra. Skorinos „Mažajai kelionių knygelei“ – 500“ • 11

Vilniaus universiteto rektoriaus sveikinimo žodis tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra. Skorinos „Mažajai kelionių knygelei“ – 500“ • 14

Straipsniai

James RAVEN. Ar gali būti knygos biografija? Pranciškaus Skorinos ir Eriko Pontoppidano leidinių lyginamosios išvalgos (anglų k.) • 18

Olga SHUTOVA. „Jis verkė dėl Jeruzalės“: apie galimus pranašo Jeremijo graviūros Pranciškaus Skorinos *Rusėniškojoje Biblijoje* šaltinius (anglų k.) • 43

Marina ČISTIAKOVA. Naujos Antiocho *Pandektų* pamokymų versijos bažnytniame slavų *Sinaksare* • 81

Maria KOROGODINA. Nuorodų sistema Mato Dešimtojo Biblijoje (1502–1507) (anglų k.) • 95

Dariusz CHERPEREK. Bresto katekizmas (1553 m.). Pirmojo Bresto spaustuvės leidinio konfesinis ir kultūrinis kontekstas (anglų k.) • 103

Jerzy OSTAPCZUK. Vilniuje leistų senųjų spausdintinių kirilinių tetraevangelijų menologijos (anglų k.) • 116

Wojciech KORDYZON. Katekizmų vietinėmis kalbomis rengimas Karaliaučiuje

ankstyvuojų moderniuoju laikotarpiu (1545–1575): jo dinamika ir rengėjų tikslai (anglų k.) • 147

Grażyna JURKOWLANIEC. Perpirkta, užsakyta, paveldėta: Hanso Daubmanno ir jo ainių spaustuvės Karaliaučiuje medinių spaudos plokščių kilmė (anglų k.) • 175

Tomas PETREIKIS. Anonimiškumas, piratavimas ir kontrafakcija Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVI a. antrosios pusės spaudiniuose lenkų kalba • 197

Ieva RUSTEIKAITĖ. Puošnu ir praktiška: XVI a. viduryje–XVII a. pirmojoje pusėje Italijoje ir Abiejų Tautų Respublikoje spausdintų knygų įrišai Vilniaus jėzuitų akademijos bibliotekoje • 228

Mariya POLIMIROVA. XVI a. pabaigos ir XVII a. pradžios Vilniaus leidiniai Bulgarijoje (anglų k.) • 263

Nijolė BLIŪDŽIUVIENĖ. Pranciškaus Skorinos memorializacija Lietuvoje 1990–2022 m. • 282

Aušra NAVICKIENĖ. Pranciškaus Skorinos gyvenimo ir veiklos sukakčių minėjimai Lietuvoje knygotyros ir mokslinės komunikacijos požiūriais (anglų k.) • 312

Diskusijos

Ilja LEMESHKIN. Problemos tiriant *Mažąją kelionių knygelę*. Poleminis ekskursas (rusų k.) • 343

Atmena „Knygotyros“ autoriams • 386

Contents

Foreword • 9

Welcome by the Prime Minister of the Republic of Lithuania to the International Research Conference “Francysk Skaryna and the Renaissance Book Culture. Skaryna’s *Little Traveller’s Book Turns 500*” • 12

Welcome by the Rector of Vilnius University at the International Research Conference “Francysk Skaryna and the Renaissance Book Culture. Skaryna’s *Little Traveller’s Book Turns 500*” • 16

Articles

James RAVEN. Can there be a Biography of a Book?: Comparative Observations on Publications by Francysk Skaryna and Erik Pontoppidan • 18

Olga SHUTOVA. “And He Wept over Jerusalem”: On Possible Sources of Francysk Skaryna’s Engraving of Prophet Jeremiah in *Bivlia Ruska* • 43

Marina ČISTIJKOVA. New Versions of the Sermons from the *Pandects* of Antiochus in the Church Slavonic *Prologue* (in Lithuanian) • 81

Maria KOROGODINA. The Reference Apparatus in the Bible of Matthew the Tenth (1502–1507) • 95

Dariusz CEMPEREK. Brest Catechism (1553). The Confessional and Cultural Background of the first publication of the Printing House in Brest • 103

Jerzy OSTAPCZUK. Menologia of Cyrillic Early Printed Tetraevangelia issued in Vilnius • 116

Wojciech KORDYZON. Production of Vernacular Catechisms in Early Modern

Königsberg (1545–1575), Its Dynamics and Goals Defined by the Print Agents • 147

Grażyna JURKOWLANIEC. Repurchased, Ordered, Inherited: The Origins of Woodcut Blocks in the Königsberg Printing House of Hans Daubmann and His Heirs • 175

Tomas PETREIKIS. Anonymity, Piracy and Counterfeiting in the Polish Language Publications in the Grand Duchy of Lithuania in the 2nd Half of the 16th Century (in Lithuanian) • 197

Ieva RUSTEIKAITĖ. Elegant and Practical: Bindings of Books Printed in the Middle of 16th and the First Half of the 17th Centuries in Italy and the Polish–Lithuanian Commonwealth in the Library of Vilnius Jesuit Academy (in Lithuanian) • 228

Mariya POLIMIROVA. Vilnius Editions from the End of the 16th and the Beginning of the 17th Century in Bulgaria • 263

Nijolė BLIŪDŽIUVIENĖ. The Commemorative Activities of Francysk Skaryna in Lithuania 1990–2022 (in Lithuanian) • 282

Aušra NAVICKIENĖ. Commemorating Anniversaries of the Life and Work of Francysk Skaryna in Lithuania from the Viewpoint of Book Studies and Scholarly Communication • 312

Discussions

Ilya LEMESHKIN. Issues of the Research of *The Little Traveller’s Book*. Polemic Discourse (in Russian) • 343

Reminder for authors • 388

PRATARMĖ

Suvokdamas išskirtinį pirmojo Rytų Europos spaustuvininko Pranciškaus Skorinos vaidmenį Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) kultūrai, tarpkultūriniais ryšiams, proeuropietišškai kaimynų baltarusių visuomenei, Lietuvos valstybingumo raidai, Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. paskelbė Pranciškaus Skorinos metais. Svarbiausiu metų moksliniu renginiu tapo Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros, mediotyros ir leidybos tyrimų katedros ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos inicijuota tarptautinė mokslinė konferencija „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra. Skorinos „Mažajai kelionių knygelei“ – 500“, kuri įvyko 2022 m. rugsėjo 22–23 d. Bendradarbiaujant su užsienio ir Lietuvos partneriais – pasauline Autorystės, skaitymo ir leidybos istorijos draugija (*Society for the History of Authorship, Reading and Publishing*, SHARP), Prahos Karolio universitetu, Lietuvių kalbos institutu, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu bei Lietuvos mokslų akademija – rengėjams pavyko suburti įvairioms mokslinėms mokykloms atstovaujantius tyrėjus iš penkiolikos Europos ir Šiaurės Amerikos šalių. Siekiant aprėpti platų tarpdalykinių tyrimų lauką kaip kviestiniai pranešėjai konferencijoje dalyvavo pasaulinio lygio Renesanso knygos kultūros ar skorinistikos ekspertai: prof. dr. Alexandra Gillespie iš Toronto Misisogos universiteto, prof. dr. Jamesas Ravenas iš Esekso ir Kembridžo universitetų, habil. dr. Alexanderis Grusha, doc. habil. dr. Ilya Lemeshkinas iš Karolio universiteto ir habil. dr. Sergejus Temčinas iš Lietuvių kalbos instituto. Dvi dienas aštuoniose sekcijose komunikacijos ir informacijos mokslininkai, senosios literatūros, kalbos ir istorijos tyrėjai savo pranešimuose gvildeno klausimus apie iškilus Renesanso epochos spaudos veikėjus ir to meto spausdintinių medijų kūrybos, leidybos, gamybos, sklaidos ir recepcijos reiškinius, apie pirmuosius LDK paleotipus, rankraštinės knygos kultūrą LDK ir kituose Europos regionuose iki

spaudos išradimo ir pirmaisiais spaudos amžiais, apie spaudos plėtrą Europoje ir spausdintinių medijų kultūros savitumus LDK, to meto institucines ir asmenines bibliotekas, skaitymą ir skaitytojus, knygų sklaidą visuomenėje, apie LDK rankraštinį ir spaudos paveldą ir jo komunikaciją.

Atsiliepdami į kvietimą, konferencijos atidaryme dalyvavo garbingi svečiai ir rėmėjai. Konferencijos dalyvius sveikino Lietuvos Respublikos Vyriausybės vadovė, Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė, Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akademikas prof. habil. dr. Juras Banys, Vilniaus universiteto rektorius prof. dr. Rimvydas Petrauskas, pasaulinės mokslinės organizacijos Autorystės, skaitymo ir leidybos istorijos draugijos prezidentas doc. dr. Shefas Rogersas iš Otago universiteto Naujojoje Zelandijoje (jau penktasis SHARP'o prezidentas, tęsiantis bendradarbiavimą su Vilniaus knygotyros konferencijų rengėjais), Lenkijos instituto Vilniuje direktorė, Lenkijos Respublikos ambasados patarėja dr. Małgorzata Stefanowicz-Pecela.

Proginis mokslinis renginys pratęsė tarpdalykinių Vilniaus knygotyros konferencijų tradicijas. Jis tapo devyniolikta Vilniaus universiteto knygotyryninkų inicijuota tarptautine konferencija ir trečiaja konferencija Vilniuje, kuri rengiama bendradarbiaujant su SHARP'u, o kartu ir pirmuoju moksliniu renginiu, kuris įgijo Vilniaus savivaldybės globojamo renginio statutą. Hibridinis konferencijos vykdymo būdas, sinchroninis vertimas, turtinga renginio socialinė programa padėjo organizatoriams pasiekti plačią įvairiakalbę dalyvių auditoriją ir sukurti neformaliai mokslinei komunikacijai patogią aplinką, svarbią megzti ryšius, planuoti bendradarbiavimą, dalintis mokslo tyrimų idėjomis.

Šis, 80-asis, Vilniaus universiteto tarptautinio mokslinio žurnalo *Knygotyra* (*Book Science*) tomas yra teminis. Jame spausdinami konferencijos pranešimų pagrindu autorių parengti moksliniai straipsniai skorinistikos ir Renesanso knygos kultūros tematika. Taip pat skelbiama konferencijoje plėtotos diskusijos medžiaga apie Skorinos *Mažosios kelionių knygelės* (*Malaja podorožnaja knižica*) spausdinimo laiką ir vietą. Tikimės, kad tomas pasitarnaus kaip priemonė, supažindinanti tarptautinę mokslinę auditoriją su naujausiomis skirtingoms mokykloms atstovaujančių skorinistų ir Renesanso knygos kultūros tyrėjų išvalgomis, tarptautiniais LDK kultūros tyrimų pasiekimais, požiūriu į Skorinos leidybinę veiklą kaip Europos humanisto nuopelnus ir kaip Renesanso Europos knygos kultūros reiškinių.

Knygotyros redaktorių kolegijos pirmininkė
prof. dr. Aušra Navickienė

FOREWORD

To recognise the exceptional role of the first Eastern European printer Francysk Skaryna in the culture of the Grand Duchy of Lithuania, intercultural relations, the pro-European society of the neighbouring Belarusian society, and the development of Lithuanian statehood, the Seimas of the Republic of Lithuania proclaimed the year 2022 as the *Year of Francysk Skaryna*. The most important scientific event of the year was the international scientific conference initiated by the Department of Book, Media and Publishing Studies of the Faculty of Communication of Vilnius University and the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences and entitled *Francysk Skaryna and the Renaissance Book Culture: Skaryna's Little Traveller's Book Turns 500* which took place on 22–23 September 2022. In collaboration with foreign and Lithuanian partners – the global Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP), the Charles University in Prague, the Institute of the Lithuanian Language, the Institute of Lithuanian Literature and Folklore, and the Lithuanian Academy of Sciences – the organisers succeeded in bringing together researchers from fifteen European and North American countries representing a variety of academic schools. In order to cover such a wide field of interdisciplinary research, the conference was attended by world-class experts in Renaissance book culture and scholars of Skaryna as the guest speakers: Dr. Alexandra Gillespie from the University of Toronto Mississauga, Prof. Dr. James Raven from the Universities of Essex, Cambridge and Trondheim, Habil. Dr. Alexander Grusha, Associate Professor Habil. Dr. Ilya Lemeshkin from the Charles University in Prague, and Habil. Dr. Sergey Temchin from the Institute of Lithuanian Language. During the two days, in eight sessions, scholars of communication and information, and researchers of ancient literature, language and history addressed questions concerning prominent figures of Renaissance printing culture and the phenomena of the creation, publishing, production, dissemination and reception of print media, the first post-incunabula of the Grand Duchy of Lithuania, the culture of the manuscript book in the Grand Duchy and other European regions, the spread of printing in Europe, and the special features of print media culture in the Grand Duchy, institutional and private libraries, reading and readers, the dissemination of books in society, and the manuscript and printed heritage of the Grand Duchy and its communication.

In response to the invitation, distinguished guests and sponsors participated in the opening of the conference. The conference participants were greeted by Head of the Government of the Republic of Lithuania, Prime Minister Ingrida Šimonytė, the President of the Lithuanian Academy of Sciences, Academician Prof. Habil. Dr. Juras Banys, the Rector of Vilnius University, Prof. Dr. Rimvydas Petrauskas, the President of the Society for the History of Authorship, Reading and Publishing, the world's leading organisation in such scholarship, Assoc. Prof. Dr. Shef Rogers from the University of Otago in New Zealand (the fifth president of SHARP who continues his cooperation with the organisers of the Vilnius Book Studies Conferences), and Dr. Małgorzata Stafanowicz-Pecela, Director of the Polish Institute in Vilnius and Counsellor of the Embassy of the Republic of Poland in Vilnius.

This anniversary-related scientific event continued the tradition of interdisciplinary conferences on book studies in Vilnius. It became the nineteenth international conference initiated by book scholars of Vilnius University and the third conference in Vilnius organised in cooperation with SHARP. It was also the first academic event to gain the status of a Vilnius Municipality-sponsored event. The hybrid mode of the conference delivery, simultaneous translation, and the rich social programme of the event helped the organisers reach a wide multilingual audience of participants and create an environment conducive to informal scholarly communication, which is important for networking, planning collaborations, and sharing research ideas.

This 80th volume of *Knygotyra* (Book Science), the international academic journal of Vilnius University, is thematic. It publishes scholarly articles on Skaryna studies and Renaissance book culture developed by the authors on the basis of their conference presentations. It also publishes materials relating to the discussion about the time and place of the printing of Skaryna's *Little Traveller's Book* (Malaya podorozhnaya knizhica) which took place during the conference. We hope that this volume will serve as a means of introducing international scholarly audiences to the latest insights of Skaryna studies and scholars of Renaissance book culture from different schools of thought, the achievements of international research in the culture of the Grand Duchy of Lithuania, and the approach to Skaryna's publishing as a European and humanist activity and as a phenomenon of Renaissance European book culture.

Prof. Dr. Aušra Navickienė
Chair of the Editorial Board of *Knygotyra* (Book Science)

LIETUVOS RESPUBLIKOS MINISTRĖS PIRMININKĖS SVEIKINIMO ŽODIS

tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra. Skorinos „Mažajai kelionių knygelei“ – 500“

Gerbiami konferencijos organizatoriai ir svečiai, džiaugiuosi, kad visos pastarųjų metų krizės nesutrūkdė Vilniuje įvykti svarbiai ir itin simbolinę prasmę šiandien turinčiai tarptautinei konferencijai „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra“.

Didvyriškas ukrainiečių pasipriešinimas okupantams ir jų meilė laisvei viso pasaulio akis nukreipė į regioną, kuris anksčiau santykinai domino tik nedidelę dalį.

Atsigręžta į istoriją bei santykius tarp ukrainiečių, gudų, lietuvių, į daugiakultūrį LDK paveldą, kuris padeda geriau pažinti dabartinės Europos šaknis, atpažinti unikalius jos tapatybės atspalvius.

Prieš penkis šimtus metų Vilniuje įkurta pirmoji spaustuvė regione pradėjo naują knygos kultūros etapą ir tapo vartais į Renesanso epochą.

Lietuvos Respublikos Seimas 2022 metus paskelbė Pranciškaus Skorinos metais. Tai svarus raginimas geriau pažinti persidengiančią Rytų Europos tautų istoriją.

Grįždami į Europos namus, privalėjome daug ko įvairiose srityse išmokti iš vakariau esančių Europos valstybių, kurių raidos nepertraukė sovietinė okupacija. Tačiau svarbu pripažinti, kad Europą vienija ne tik bendros ekonominio gyvenimo taisyklės ar politiniai principai, bet ir daugiakultūrinė istorinė patirtis, tad gilesnis buvusio LDK regiono pažinimas gali praturtinti europietišką vaizduotę.

Tikiuosi, kad šios konferencijos išvalgos bus įdomios ne tik specialistams, bet ir suteiks kultūrinį postūmį Lietuvos viešajai sričiai.

Nuoširdžiai sveikinu ir dėkoju visiems, tiek konferencijos rengėjams, tiek dalyviams, bei linkiu įdomių diskusijų, kurios skatintų naujus tyrimus.

Ingrida Šimonytė
2022 m. rugsėjo 22 d.

WELCOME BY THE PRIME MINISTER OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

at the International Research Conference “Francysk Skaryna and the Renaissance Book Culture. Skaryna’s *Little Traveller’s Book* Turns 500”

Dear organizers and guests of the conference,

I would like to share my immense joy that all the crises of recent years did not prevent this international conference *Francysk Skaryna and the Renaissance Book Culture* – which is of fundamental importance and which bears a highly symbolic meaning, especially today – from taking place in Vilnius.

The heroic resistance of Ukrainians against the invaders and their love for freedom attracted the eyes of the entire world to a region which, essentially, had previously been of interest to a tiny fraction of humanity.

Thus, attention was directed to the history and relationships between Lithuanians, Belarusians and Ukrainians, to the multicultural heritage of the Grand Duchy of Lithuania which helps us to get to know at a higher level the roots of present-day Europe and to recognize the unique hues of its cultural identity.

The first printing press founded in Vilnius five centuries ago launched a new stage of development in the book culture of the region and served as a gate opening up the epoch of *Renaissance*.

The year 2022 was proclaimed by the parliament of the Republic of Lithuania as the year of Francysk Skaryna. This is a profound encouragement to get to know better the intermingled and tightly knit history of the nations of Eastern Europe.

In the course of coming back to our European home, we had to learn from our most westerly European neighbours a broad range of things across a wide variety of fields whose natural development had not been interrupted by the Soviet occupation. However, it is essential to acknowledge that Europe is united not only by the mutually accepted rules of economic coexistence or political principles, but also by a multicultural historical heritage. Hence, a more profound understanding of the former region of the Grand Duchy of Lithuania is bound to enrich European ingenuity and creativity.

I strongly believe that the insights of this conference will not only be of interest to specialists, but will also serve to advance current, public culture in Lithuania.

I sincerely greet everyone, and I am most grateful to everyone who has contributed to holding and hosting this conference, and to all our visitors and guests. May we have insightful discussions that will encourage further research.

Ingrida Šimonytė
22 September, 2022, Vilnius

VILNIAUS UNIVERSITETO REKTORIAUS SVEIKINIMO ŽODIS

tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra. Skorinos „Mažajai kelionių knygelei“ – 500“

Gerbiami kolegos,

šiais metais minime reikšmingą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) kultūros istorijos įvykį – Pranciškaus Skorinos spaustuvės įkūrimą Vilniuje ir knygų spausdinimo pradžią Lietuvoje. Spaustuvė buvo įkurta LDK sostinėje, ir nors ji veikė tik kelerius metus, tai buvo didingos istorijos pradžia. Kaip gražiai rašoma šios konferencijos programos įžangoje, „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė tapo Gutenbergo galaktikos dalimi“.

Istorikai, filologai ir menotyrininkai kelias dienas diskutuos apie šį istorinį įvykį, įvairiais aspektais nagrinės jo kultūrinį kontekstą ir pasekmes. Ypač norėčiau pabrėžti šios konferencijos tarpdiscipliniškumą, leidžiantį dalytis žiniomis ir jas gilinti. Akivaizdu, kad Pranciškaus Skorinos spaustuvė yra daugiakultūrės ir daugiakonfesės LDK tradicijos reiškiny. Skorina buvo kilęs iš LDK baltarusiškų žemių, studijavo Paduvoje, paskui dirbo tarp Prahos ir Vilniaus, kur galiausiai pradėjo leisti stačiatikių knygas. Pirmosios jo išleistos knygos pavadinimas buvo „Mažoji kelionių knygelė“. Ir šis pavadinimas gerai atspindi paties Skorinos, kaip ir daugelio kitų to meto literatų, judrumą, nors numatoma pavadinimo prasmė kiek kitokia.

XVI a. pradžia buvo reikšmingas LDK istorijos laikotarpis. Tuo metu buvo kodifikuota teisė (Pirmasis Lietuvos Statutas), parašyta pirmoji išsami Lietuvos istorija ir pirmieji originalūs grožinės literatūros kūriniai. Šiame kontekste Skorinos spaustuvės įkūrimas atspindi ir augantį tuometės visuomenės politinį sąmoningumą ir jos raštingumą.

Bet grįžkime į dabartį. Džiaugiuosi galėdamas pasveikinti Jus Vilniuje. Tokių asmeninių konferencijų mums visiems labai trūko. Tačiau negalime pamiršti dabartinės politinės situacijos. Turime atsakingai elgtis su istorija. Ir mums skubiai reikia išnagrinėti, kokie turėtų būti naujos Europos ir pasaulio politikos pagrindai. Visas šis mąstymas turi būti racionalus, kryptingas, grįstas žiniomis ir kontekstu. Būtent tai mes, akademikai, galime suteikti visuomenėms, apimtomis karo nerimo, manipuluojamoms žiniasklaidos ir šališkos propagandos. Būtent taip mes, akademinė bendruomenė, parodome, kokie svarbūs esame išoriniam pasauliui. Kaip Skorina pripažino spausdintų tekstų naudą visuomenei, taip ir mes visi pripažįstame tikslios informacijos sklaidos vertę ir savo pareigą kovoti su dezinformacija. Tačiau sakyti tiesą valdžiai ir ginti tai, kas teisinga, reikia drąsos.

Todėl norėčiau pasveikinti kolegas iš Baltarusijos ir Ukrainos. Daugelis iš jų dėl įvairių priežasčių negali eiti savo nuolatinių pareigų, o kai kurie turi vadintis „nepriklausomais tyrėjais“, nes dėl savo pažiūrų neteko darbo. Sveikiname Jus Lietuvoje, Vilniuje, ir esame visada pasirengę Jus paremti.

Baigdamas savo kalbą norėčiau palinkėti produktyvios ir prasmingos konferencijos bei maloniai praleisti laiką Vilniuje. Kitais metais [t. y. 2023 m. – vyr. red. *pastaba*] švęsime mūsų sostinės 700 metų jubiliejų. 1323 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas pakvietė žmones iš visos Europos atvykti į Vilnių ir įsikurti taikiai prekybai ir verslui. Džiaugiuosi galėdamas patvirtinti, kad mūsų įsipareigojimas atviram tarptautiniam bendradarbiavimui ir toliau išlieka tvirtas.

Labai dėkoju už dėmesį.

Prof. dr. Rimvydas Petrauskas
2022 m. rugsėjo 22 d.

WELCOME BY THE RECTOR OF VILNIUS UNIVERSITY

at the International Research Conference “Francysk Skaryna
and the Renaissance Book Culture. Skaryna’s *Little Traveller’s Book*
Turns 500”

Dear Colleagues,

This year marks the celebration of a remarkable event in the cultural history of the Grand Duchy of Lithuania – the establishment of the printing house of Francysk Skaryna in Vilnius and the beginning of book printing in Lithuania. The printing house was established in the capital of the Grand Duchy of Lithuania, and, although it worked only for a few years, it still marked the beginning of a great history. As the preface to the programme of this conference beautifully states, “The Grand Duchy of Lithuania became part of the Gutenberg galaxy.”

Historians, philologists, and art historians will spend several days discussing this historical event, examining its cultural context and its consequences from different perspectives. I would especially like to emphasize the multi-disciplinary approach of this conference which is bound to enable us to share and deepen our knowledge. It is clear that the Francysk Skaryna printing house is a phenomenon of the multicultural and multi-confessional tradition of the Grand Duchy. Skaryna came from the Belarusian lands of the Grand Duchy of Lithuania, and studied in Padua before working between Prague and Vilnius, where he eventually went on to publish Orthodox books. The title of the first book he published was *The Little Traveller’s Book*. And this title aptly reflects the mobility of Skaryna himself as well as many other literary people of the time, although the intended meaning of the title is somewhat different.

The beginning of the 16th century was a significant period in the history of the Grand Duchy of Lithuania. The codification of Law (the First Statute of Lithuania), the first complete history of Lithuania, and the first original works of fiction were written at that time. In this context, the establishment of the Skaryna printing house reflects both the growing political consciousness of the contemporary society, as well as its literacy.

Let us turn to the present day. I’m very happy to welcome you to Vilnius. We have all missed such in-person conferences. Still, we must not forget the current political situation. We need to be responsible in our behaviour with history. And

we urgently need to explore what the foundations of a new European and global policy should be. All this thinking must be done in a rational, focused, knowledge-based and contextual manner. And that is what we, the academics, can provide for societies consumed by the anxiety of war, manipulated by the media and biases of propaganda. And that is how we, the academic community, show how relevant we are to the external world. Just as Skaryna recognized the benefits of printing texts for his society, we all recognize the value of disseminating accurate information and our duty to combat misinformation. However, speaking truth to power and standing up for what is right requires courage.

In this way, I would like to extend a special welcome to our colleagues from Belarus and Ukraine. Many of them, for various reasons, are unable to continue in their regular positions, and some of them have to call themselves ‘independent researchers’ because they have lost their jobs because of their views. We welcome you to Lithuania and Vilnius and are always ready to support you.

I would like to finish my speech by wishing you a productive and meaningful conference and a pleasant time in Vilnius. Next year, we shall celebrate the 700th anniversary of our capital city. In 1323, Gediminas, the Grand Duke of Lithuania, invited people from all over Europe to come to Vilnius and settle down for peaceful trade and business. I am happy to vouch that our commitment to open international cooperation continues to stand firm.

Thank you very much for your attention.

Prof. Dr. Rimvydas Petrauskas
22 September, 2022, Vilnius

K N Y G O T Y R A 80

Redakcijos adresas / Address

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas
Knygotyros, mediotyros ir leidybos tyrimų katedra.
Saulėtekio al. 9, 1 rūmai, 501–503 kab., LT-01513
Vilnius. Saulėtekio al. 9, building 1, rooms 501–503,
LT-01513 Vilnius, Lithuania. El. paštas (e-mail): ausra.
navickiene@kf.vu.lt, domas.kaunas@kf.vu.lt, elena.
maceviciute@gmail.com, ksistof.tolkacevski@kf.vu.lt.
<http://www.zurnalai.vu.lt/knygotyra/index>. Tel., faks.
(Phone, fax): (+370 5) 236 61 11; 236 61 16; 236 61 04

Redaktorių kolegija tomą baigė rengti
ir perdavė leidybai 2023 m. gegužės mėn.
Kiekvienas straipsnis vertintas dviejų recenzentų

Vyriausioji redaktorė *Aušra Navickienė*
Dailininkė *Jurga Tėvelienė*
Viršelio autorė *Romualda Verygaitė*
Lietuvių kalbos redaktorė *Dalia Blažinskaitė*
Anglų kalbą redagavo *Armandas Rumšas*
Maketuotoja *Nijolė Bukantienė*

Išleido Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
Knygos internete knygynas.vu.lt
Mokslo periodikos žurnalai zurnalai.vu.lt
26,6 aut. l. Tiražas 200 egz.
Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius